

**ЕКСПЕРТНА СЛУЖБА МВС УКРАЇНИ ТА УКРБЮРО ІНТЕРПОЛУ:
АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА**

Укрбюро Інтерполу при вирішенні поставлених завдань й за необхідності проведення криміналістичних або інших досліджень, що потребують спеціальних знань, здійснює співробітництво із Експертною службою МВС України. Такі питання найчастіше виникають у зв'язку з ідентифікацією розшукуваних людей, викрадених автотранспортних засобів та культурних цінностей, дослідження підроблених документів і грошових знаків. Динаміка сучасної злочинності й процеси глобалізації постійно ставлять перед правоохоронцями нові завдання, які можуть бути вирішені завдяки ефективному співробітництву компетентних суб'єктів.

Ключові слова: *судово-експертна діяльність, Експертна служба МВС України, Укрбюро Інтерполу, міжнародне співробітництво.*

Укрбюро Интерпола во время решения поставленных задач и при необходимости проведения криминалистических и других исследований, требующих специальных знаний, сотрудничает с Экспертной службой МВД Украины. Такие вопросы чаще всего возникают в связи с идентификацией разыскиваемых людей, похищенных автотранспортных средств и культурных ценностей, исследованием поддельных документов и денежных знаков. Динамика современной преступности и процессы глобализации постоянно ставят перед правоохранителями новые задачи, которые могут быть решены благодаря эффективному сотрудничеству компетентных субъектов.

Ключевые слова: *судебно-экспертная деятельность, Экспертная служба МВД Украины, Укрбюро Интерпола, международное сотрудничество.*

The content of the article Abstract: Ukrainian Interpol Bureau in resolving the tasks and the need for forensic or other studies requiring expertise, cooperate with the expert service of MIA of Ukraine. Such questions often arise identification of wanted persons, stolen vehicles and cultural values, research documents and counterfeit banknotes. The dynamics of contemporary crime and the globalization of the police constantly put new challenges that can be addressed through effective cooperation of competent actors.

Key words: *forensic expert activity, Expert services Internal Affairs of Ukraine, Ukrainian Interpol Bureau, international cooperation.*

Вступ. Сучасні реалії боротьби зі злочинністю потребують нових шляхів вирішення поставлених завдань, залучення кращого світового та європейського досвіду. Успішність вирішення цих задач за сучасних реалій значною мірою залежать від забезпечення належного співробітництва судово-експертних установ, й безпосередньо – Експертної служби МВС України та Інтерполу – міжнародної, міжурядової організації, до якої входять 190 країн світу.

Експертна служба МВС України є системою державних спеціалізованих установ судової експертизи, діяльність якої спрямовується і координується Міністерством внутрішніх справ України. Експертна служба МВС України здійснює судово-експертне та техніко-криміналістичне забезпечення діяльності органів Національної поліції України, МВС України, інших правоохоронних органів. Відповідно до статистичних даних [1], 2016 року Експертною службою МВС України було проведено 227 195 судових експертиз, виконано 50 664 досліджень, 50 607 перевірок за криміналістичними обліками, взято участь у проведенні 5212 слідчих (розшукових) дій та 1107 оглядів місць подій із залученням пересувних криміналістичних лабораторій та ін.

Новим й актуальним напрямом діяльності Експертної служби МВС України є реалізація міжнародного співробітництва. Його виконанню сприяє членство ДНДЕКЦ МВС України в Європейській мережі судово-експертних установ (ENFSI), компетентність лабораторій Експертної служби МВС України згідно з вимогами ДСТУ ISO/IEC 17025. Сьогодні слід продовжувати роботу у вказаному напрямі згідно з євроінтеграційним напрямом розвитку держави, з метою протидії міжнародній злочинності.

Вирішення важливих завдань боротьби зі злочинністю на нинішньому етапі відбувається із залученням міжнародних організацій глобального та регіонального рівнів. Провідну роль на глобальному рівні відіграє Інтерпол. Структура Інтерполу передбачає функціонування в кожній державі-члені Національного центрального бюро (НЦБ) Інтерполу підрозділу, який безпосередньо забезпечує міжнародне співробітництво правоохоронних органів своєї держави в рамках Інтерполу. В Україні це – НЦБ Інтерполу України (Робочий апарат Укрбюро Інтерполу). На сьогодні Укрбюро (Департамент Інтерполу та Європолу) є самостійним структурним підрозділом апарату Національної поліції України, який забезпечує представництво України в Інтерполі та в Європолі.

Кожен із вказаних підрозділів має свої завдання та шляхи їх вирішення. Однак, як свідчать результати проведених досліджень, між Експертною службою МВС України та Укрбюро Інтерполу з питань боротьби з міжнародною злочинністю реалізується співробітництво, що стає все більш затребуваним. Дане питання не висвітлювалося на сторінках наукової літератури, вважаємо доцільним його розглянути.

Концептуальним засадам судово-експертної діяльності присвячені праці провідних зарубіжних та вітчизняних вчених: Т.В. Аверьянкової, С.Ф. Бичкової, Р.С. Белкіна, В.Г. Гончаренка, І.В. Гори, Ф.Е. Давудова, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, В.К. Лисиченка, Н.Т. Малаховської, М.В. Салтєвського, Е.Б. Сімакової-Єфремян, М.Я. Сегая, І.В. Пирого, О.Р. Россинської, І.Я. Фрідмана, М.Г. Щербаковського, В.Ю. Шепітька.

Окремі питання міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, зокрема за участі Укрбюро Інтерполу, розглядалися вітчизняними науковцями: О.І. Виноградовою, Т.С. Гавриш, І.В. Лещуковою, М.А. Макаровим, А.Г. Маланюком, П.Г. Назаренком, М.І. Пашковським, Ю.М. Черноус, Л.Д. Удаловою.

Постановка завдання. Мета статті – дослідження міжнародного співробітництва Експертної служби МВС України з Інтерполом.

Результати дослідження. Відповідно до Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого Наказом МВС України від 3 листопада 2015 р. № 1343 [2], Експертна служба МВС України є системою державних спеціалізованих установ судової експертизи, діяльність якої спрямовується і координується Міністерством внутрішніх справ України.

Експертна служба МВС України складається з Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (ДНДЕКЦ) та територіальних підрозділів – науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів (НДЕКЦ). Згідно п. 3 Положення, основними завданнями Експертної служби МВС України є: 1) здійснення судово-експертної діяльності; 2) забезпечення залучення працівників Експертної служби МВС до досудового розслідування та судового розгляду; 3) у межах компетенції проведення експертних досліджень на договірних засадах з питань, в яких зацікавлені юридичні та фізичні особи; 4) проведення сертифікаційних та інших випробувань, а також оцінки відповідності продукції, процесів і послуг, виконання інших робіт у межах своєї компетенції; 5) проведення відповідно до законодавства оцінки майна, майнових прав та здійснення професійної оціночної діяльності; 6) забезпечення функціонування обліку знарядь кримінальних правопорушень та інших об'єктів; 7) забезпечення функціонування інформаційно-пошукових систем, обробка персональних даних у межах повноважень, визначених законом, забезпечення режиму доступу до інформації; 8) здійснення спеціальних вибухотехнічних робіт з пошуку і знешкодження вибухонебезпечних предметів, пристроїв, що використовуються в терористичних цілях; 9) підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників Експертної служби МВС та ін.

Експертна служба МВС України для виконання поставлених завдань наділена рядом повноважень (п. 4 Положення). У сфері міжнародного співробітництва, Експертна служба МВС має право:

– установлювати зв'язки з правоохоронними органами, установами судової експертизи та криміналістики інших держав та їх міжнародними об'єднаннями та організаціями, у тому числі у формі членства в цих об'єднаннях та організаціях;

– за участь у міжнародних організаціях сплачувати членські внески, передбачені їх установчими документами, за наявності відповідних контрактів, двосторонніх або багатосторонніх угод тощо, передбачених законодавством;

– у межах компетенції користуватися відповідними інформаційними базами даних органів державної влади, державними, у тому числі урядовими, системами зв'язку і комунікацій МВС, іншими технічними засобами і мережами (п. 6 (п. п. 7–9) Положення).

Департамент Інтерполу та Європолу (Укрбюро Інтерполу) є центром координації та забезпечення взаємодії правоохоронних та інших органів державної влади України з компетентними органами іноземних держав з питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу, він має такі основні завдання: реалізація, у межах компетенції, державної політики щодо боротьби зі злочинністю, яка має транснаціональний характер; координація, організація та забезпечення співробітництва правоохоронних та інших органів державної влади України з компетентними органами іноземних держав у сфері боротьби зі злочинністю з використанням можливостей Інтерполу та Європолу [3].

Сьогодні основним нормативно-правовим актом у забезпеченні взаємодії з Укрбюро Інтерполу є Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів 1997 року, яка регламентує: 1) порядок та особливості взаємодії з правоохоронними органами зарубіжних держав під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих дій з окремих категорій злочинів (п. 2); 2) ідентифікацію та перевірку осіб за обліками поліцій зарубіжних країн (п. 3); 3) міжнародний розшук каналами Інтерполу (п. 4); 4) особливості взаємодії правоохоронних органів України з правоохоронними органами зарубіжних країн каналами Інтерполу при виконанні кримінально-процесуальних дій з розкриття та розслідування злочинів (п. 5) [4].

Таким чином, закономірним є висновок, що основний напрям взаємодії Експертної служби МВС України та Укрбюро Інтерполу полягає у обміні інформацією, перевіркою об'єктів за базами даних.

У свою чергу, Департамент Інтерполу та Європолу відповідно до покладених на нього завдань (згідно з Наказом Національної поліції України від 21.12.2015 р. № 193 «Про затвердження Положення про Робочий апарат Укрбюро Інтерполу»): 1) здійснює обмін інформацією з Генеральним секретаріатом Інтерполу, Європолом, правоохоронними та іншими органами державної влади України, з компетентними органами іноземних держав з питань боротьби зі злочинністю; 2) отримує запити про проведення перевірок, оперативно-розшукових та інших заходів на території України від компетентних органів іноземних держав й організовує їх виконання; 3) інформує НЦБ Інтерполу іноземних держав про результати виконання їх запитів; 4) надсилає до НЦБ Інтерполу іноземних держав запити правоохоронних та інших органів державної влади України; 5) інформує правоохоронні та інші органи державної влади України про результати виконання їх запитів компетентними органами іноземних держав; 6) отримує в установленому порядку доступ до інформаційних систем та банків даних правоохоронних та інших органів державної влади України, використовує їх у своїй діяльності; 7) забезпечує наповнення у встановленому порядку банків даних Інтерполу та Європолу інформацією, наданою правоохоронними та іншими органами державної влади України; 8) створює і використовує власні автоматизовані інформаційні системи та обліки [3]. Важливим є те, що використовуючи інформаційні системи та банки даних Генерального секретаріату Інтерполу, Європолу, організовує та забезпечує надання у встановленому порядку доступу до них правоохоронним та іншим органам державної влади України [3].

Однією з ключових функцій Інтерполу є створення та забезпечення функціонування міжнародних банків даних інформації криміналістичного та розшукового характеру. Характерними особливостями цих банків даних є те, що інформація, яка в них міститься, вноситься до банків даних всіма країнами-членами Інтерполу (190 країн-членів) та є доступною для правоохоронних органів всіх країн-членів Організації.

Указане дає підстави розглядати банки даних Інтерполу як глобальний інструмент з протидії злочинності, зокрема, для попередження, розкриття та розслідування злочинів, розшуку осіб (підозрюваних, обвинувачених, підсудних, засуджених, безвісно відсутніх), автотранспорту, речей та предметів, ідентифікації осіб (які не можуть повідомити про себе ніяких відомостей, хворих та дітей, невпізнаних трупів) тощо.

Сьогодні функціонують й активно використовуються у порядку співробітництва такі банки даних: «Особи» (містить інформацію про осіб, які розшукуються за вчинення злочинів, безвісно відсутніх, осіб, які підлягають ідентифікації, невпізнані трупи); «Банк даних викрадених/втрачених документів» (міститься інформація про 14,5 млн. документів, серед яких 75,8 тис. внесено Україною); «Банк даних викрадених транспортних засобів» (інформація про транспортні засоби, викрадені на території держав-членів Інтерполу. Обліковано 4,6 млн. транспортних засобів, серед

яких 10,4 тис. оголошених в міжнародний розшук Україною); «Банк даних викрадених творів мистецтва» (інформація про твори мистецтва, предмети антикваріату, інші культурні цінності, викрадені на території держав-членів Інтерполу); «Банк даних ДНК-профілів» (інформація про ДНК, вилучені з місць вчинення злочинів на території держав-членів Інтерполу та від злочинців); «Банк даних відбитків пальців рук» (містить відбитки пальців рук, вилучені з місць вчинення злочинів на території держав-членів Інтерполу та від злочинців); «Банк даних порнографічних зображень, створених із залученням неповнолітніх» [5].

Отримання інформації або перевірка тих чи інших відомостей за банками даних Інтерполу здійснюється:

- безпосередньо, в режимі on-line – через телекомунікаційну систему Інтерполу I-24/7 (банки даних щодо осіб, транспортних засобів, документів, творів мистецтва);
- шляхом надсилання запиту до Генерального секретаріату Інтерполу (банки даних ДНК, порнографічних зображень, відбитків пальців) [5].

Таким чином, співробітництво Експертної служби МВС України та Укрбюро Інтерполу проводиться з метою обміну інформацією, перевірки об'єктів за криміналістичними та розшуковими обліками. Попередньо перевірка ДНК-профілів регламентувалася Наказом МВС України від 22.08.2011 р. № 616 «Про затвердження Інструкції про порядок здійснення перевірок слідів рук, дактилокарт та ДНК-профілів за банками даних Інтерполу». Щоправда, за результатами проведення правової експертизи Міністерством юстиції України даний Наказ був скасований, й зараз проводяться заходи щодо усунення певних недоліків та затвердження найближчим часом Інструкції окресленого змісту [6, с. 344]. Однак практична діяльність за даним напрямом реалізується, тому окреслимо відповідний алгоритм дій.

Перевірка за банками даних Генерального секретаріату Інтерполу слідів рук, дактилокарт та ДНК-профілів здійснюється з метою: підтвердження (установлення) осіб, які раніше були піддані дактилоскопіюванню; установлення за невпізнаним трупом особи людини; розшуку безвісти зниклих осіб; установлення осіб, які залишили сліди пальців рук на місці вчинення злочинів; установлення фактів залишення однією особою слідів пальців рук при вчиненні різних злочинів; установлення ДНК-профілів біологічних слідів людини, вилучених під час огляду місць учинення нерозкритих злочинів; установлення ДНК-профілів осіб, які підозрюються у вчиненні тяжких злочинів проти особи.

Вивчення практичної діяльності свідчить, що з метою встановлення осіб, причетних до злочинної діяльності, безвісти зниклих осіб, ідентифікації невпізнаних трупів та перевірки біологічних слідів людини, вилучених з місць нерозкритих злочинів, ДНК-профілі, що були встановлені під час проведення молекулярно-генетичних експертиз і досліджень, можуть бути направлені для постановки на облік та для перевірки за базою даних Інтерполу.

Для організації проведення такої перевірки особа, що здійснює досудове розслідування, направляє відповідний запит до ДНДЕКЦ МВС України. При направленні запиту безпосередньо до підрозділу Робочого апарату Укрбюро Інтерполу, слідчий обов'язково має надати власне встановлений ДНК-профіль (таблицю даних STR-локусів, згідно ряду стандартних систем маркерів).

Робочий апарат Укрбюро Інтерполу в 15-денний термін забезпечує перевірку ДНК-профілів за банками даних Інтерполу та, в разі їх збігів, інформує ДНДЕКЦ МВС України та ініціатора перевірки, а також звертається до правоохоронних органів іноземних держав із запитом щодо отримання даних відносно осіб, ДНК-профілі яких містяться у банках даних Інтерполу, для інформування ініціатора.

Однак вищевказане не вичерпує можливостей обміну криміналістичною інформацією. За даними Робочого апарату Укрбюро Інтерполу, найчастіше обмін такою інформацією відбувається з питань незаконного обігу наркотиків, зброї, вибухівки, радіоактивних і отруйних речовин; підrobки документів, грошей, платіжних карток; ідентифікації трупів; перевірки ДНК-профілів; розшуку безвісно зниклих осіб; розповсюдження шкідливих програм (вірусів); дитячої порнографії тощо.

Також Інтерпол та судово-експертні установи систематично здійснюють співробітництво з питань науково-методичного забезпечення криміналістичної діяльності. Так, у головній організації Інтерполу є дактилоскопічний підрозділ – Європейська експертна група по дактилоскопічній ідентифікації (Interpol European Expert Group on Fingerprint Identification). Група розробила спеціальний документ, названий «Метод дактилоскопічної ідентифікації». У цьому документі проаналізовані всі наукові підходи до дактилоскопічної ідентифікації, визначені вимоги, запропоновані до особистості експерта-дактилоскопіста, оформленню висновків, обґрунтуванню

висновків експерта, наведені рекомендації з організації роботи дактилоскопічних бюро, включаючи виробничі умови, стандарти поводження, процедури міжнародного співробітництва. Він систематично доповнюється і оновлюється. Дані рекомендації були покладені в основу автоматизованих дактилоскопічних ідентифікаційних систем та погоджені з їх виробниками. Сьогодні значна активізація спостерігається у впровадженні методів генної ідентифікації в практику розшуку й судової експертизи, за їх результатами створено відповідні банки даних. Багато уваги приділяє Інтерпол стандартизації процесів навчання судових експертів і криміналістів.

Висновки. Отже, підсумовуючи, слід вказати наступне. В Україні успішно і ефективно функціонує Національне центральне бюро Інтерполу (Укрбюро Інтерполу). Однак своєї судово-експертної служби в НЦБ Інтерполу в Україні немає. За необхідності проведення криміналістичних або інших експертних досліджень по напрямку своєї діяльності Укрбюро Інтерполу звертається до Експертної служби МВС України.

Питання застосування спеціальних пізнань в області криміналістики й судової експертизи найчастіше виникають у діяльності Інтерполу в зв'язку з необхідністю ідентифікації розшукуваних людей, викрадених автотранспортних засобів, культурних цінностей, дослідження підроблених документів і фальшивих грошових знаків.

Динаміка сучасної злочинності й процеси глобалізації постійно ставлять перед Інтерполом нові завдання, у тому числі й судово-експертного характеру. Ці завдання успішно вирішуються завдяки спільним зусиллям представників Експертної служби МВС України та Укрбюро Інтерполу.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України. Довідка про основні результати діяльності Експертної служби МВС України за 12 місяців 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dndekc.centrmia.gov.ua/?page_id=383

2. Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 3 листопада 2015 р. № 1343 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>

3. Офіційний веб-сайт Укрбюро Інтерполу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://interpol.np.gov.ua/?page_id=28

4. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів: затв. наказом МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 9 січня 1997 р. № 3/1/2/5/2/2 [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http://mvs.gov.ua/mvs/control main/uk/publish/article/547806](http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/547806)

5. Офіційний веб-сайт Укрбюро Інтерполу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://interpol.np.gov.ua/?page_id=40

6. Черноус Ю.М. Теорія і практика криміналістичного забезпечення досудового слідства у справах про злочини міжнародного характеру: [монографія] / Ю.М. Черноус. – К. : Видавничий дім «Скіф», 2012. – 448 с.